

УДК 378.147.88

DOI 10.32999/ksu2413-7391/2019-10-28

Підкова О.М.,
кандидат географічних наук,
доцент кафедри землезнавства та геоморфології
географічного факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Лаврук Т.М.,
кандидат географічних наук,
доцент кафедри землезнавства та геоморфології
географічного факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАВЧАЛЬНА ГЕОГРАФІЧНА ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНА ПРАКТИКА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ

Навчальна географічна професійно-орієнтована практика займає вагомe місце серед навчальних практик студентів-географів. У статті представлено авторський досвід проведення даної практики студентам кафедри землезнавства та геоморфології географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, розглянуто основні теоретико-методологічні аспекти практики, сформульовано її мету і завдання. Проводиться практика на теренах України або за її межами наприкінці другого року навчання. Проходить у три етапи – підготовчий, оглядовий (маршрутний) і камеральний. Оглядовий етап є основним під час практики, полягає у проходженні запланованого маршруту, проведенні польових досліджень, зібранні фактичного матеріалу. Розглянуто досвід проведення оглядового етапу навчальної географічної професійно-орієнтованої практики у межах України за двома різними маршрутами. Також проаналізовано досвід проведення оглядового етапу практики в межах урбанізованих територій на прикладі м. Києва і його околиць. Наголошено, що маршрутна форма проведення оглядового етапу є базовою для навчальної географічної професійно-орієнтованої практики, сприяє формуванню і розвитку не лише професійних вмінь і навиків студентів-географів, а й розширенню їх світогляду загалом.

Ключові слова: студенти-географи, географічний факультет, навчальна практика, професійно-орієнтована практика, оглядовий етап, маршрут.

Pidkova O.M., Lavruk T.M. EDUCATIONAL GEOGRAPHIC PROFESSIONALLY ORIENTED PRACTICE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS AND EXPERIENCE OF PRACTICE

Educational geographic professionally oriented practice occupies an important place among the educational practices of students-geographers. It facilitates the consolidation of theoretical knowledge on the fundamental geographic disciplines acquired in the classroom, their application in conducting field expeditionary research, and the formation of the skills of the latter.

Students of the Department of Geoscience and Geomorphology of the Faculty of Geography of Taras Shevchenko National University of Kyiv have it after the second year of study. Practice is conducted on the territory of Ukraine or abroad and holds the position of one of the most interesting practices for students. The article presents the author's experience of carrying out this practice (started in 2010), examines the main theoretical and methodological aspects of practice, formulates its purpose and objectives. Practice is conducted in three stages – preparatory, review (route) and office. During the preparatory stage organizational and technical issues are solved, the route of practice is developed, a comprehensive geographic analysis of it is carried out, places and objects of detailed field research are determined, students receive individual tasks. The review stage is the main one during the practice, it is used to complete the planned route, conduct field research, collect actual material (samples of rocks, minerals, herbarium, etc.). The general route is divided into separate radial routes. During this stage of practice, students make individual diaries, which are used when writing a report. The practice is finished after the office stage is completed, the main task of which is writing a comprehensive report and summing up the practice.

The article examines the experience of conducting a review stage of educational geographic professionally oriented practice, which is versatile according to the authors of the article: different routes within Ukraine, a foreign route, a localized urban ecosystem. The experience of practice outside of Ukraine (Ukraine – Poland) is highlighted in a number of publications (including co-authorship) by the authors. They are briefly described in the work. The route option for conducting a review stage of practice within Ukraine on the general routes Kyiv – Ostroh – Lviv – Uzhhorod – Mukacheve – Khust – Rakhiv – Kyiv and Kyiv – Lviv – Chernivtsi – Kamyanets-Podilskyi – Kyiv is considered in more details. The experience of conducting a review stage of practice within the urbanized territories on the example of Kyiv and its suburbs is also analyzed, and the advantages and disadvantages of the «localized» review stage are noted.

It is emphasized that the route form of the review stage is the basis for the educational geographic professionally oriented practice, is important from the point of view of the competence approach to the training of students-geographers, facilitates the formation and development not only of their professional skills but also the expansion of the outlook in general.

Key words: students-geographers, faculty of geography, educational practice, professionally oriented practice, review stage, route.

Постановка проблеми. Навчальні практики є невід'ємною складовою частиною підготовки майбутніх фахівців у царині географії. Завдяки практикам відбувається закріплення і розширення одержаних в аудиторних умовах теоретичних знань формуються навички польових експедиційних досліджень, здобуваються професійні компетентності.

Проведення практик у природі дає змогу студентам бачити, спостерігати, досліджувати різноманітні природні об'єкти, процеси і явища, проводити експерименти і досліди, вчить аналізувати здобуті знання і робити відповідні висновки, використовуючи при цьому набуту теоретичну базу. Усе це загалом сприяє формуванню міцного фундаменту, комплексу знань майбутнього фахівця – географа відповідного напрямку, що в майбутньому визначатиме його конкурентоспроможність і місце на ринку праці.

Однією з навчальних практик студентів кафедри землезнавства та геоморфології географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка є навчальна географічна професійно-орієнтована практика, яку ще традиційно називають маршрутною практикою. Проводиться вона наприкінці другого курсу навчання на просторах України або за її межами, охоплюючи регіони з різними фізико-географічними умовами, природними і антропогенними ландшафтами, цікавими місцями і об'єктами не лише з позиції географії, а й історії, культури, етнографії.

Метою практики є закріплення і поглиблення теоретичних й практичних знань, здобутих студентами під час аудиторних занять з фундаментальних географічних дисциплін (фізичної географії, геології, мінералогії, ґрунтознавства, геоморфології, гідрології, ланд-

шафтознавства, екології й інших) у конкретних польових умовах, застосування їх при здійсненні самостійних польових досліджень, формування навичок проведення експедиційних досліджень.

Оскільки практики у географів є обов'язковою складовою частиною навчального процесу, то будь-який вищий навчальний заклад, який готує відповідних фахівців, у тій чи іншій формі подає інформацію про практики. Найчастіше – це робочі програми певної навчальної практики або менш чи більш розгорнута інформація, розміщена в електронному варіанті на сайті відповідного факультету конкретного вищого навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відзначити, що публікацій, які виключно чи частково присвячені питанням навчальної географічної професійно-орієнтованої практики, не так уже й багато. Вважаємо за доцільне згадати праці Іваха Я.Є., Вісьтак О.І., Стецького В.В. (2005), Суматохіної І.М., Дук Н.М. (2016), Борисенко К.Б. (2017), Бортника С.Ю., Лаврук Т.М., Підкови О.М., Погорільчук Н.М., Шманьди Я., Луц М. (2013, 2016), Галагана О.О., Ковтонюк О.В., Корогоди Н. П. (2018) та ін. Представлення досвіду проведення маршрутної практики у межах України в наукових публікаціях дещо упущено.

У статті використано власний досвід авторів, здобутий під час керівництва навчальною географічною професійно-орієнтованою практикою, яка проводиться на кафедрі землезнавства та геоморфології географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка щорічно, починаючи з 2010 року. Матеріали вже частково опубліковано (у тому числі у співавторстві). Зокрема, це ряд наукових і навчально-методичних

публікацій, у яких представлено методичні рекомендації щодо організації і проведення даної практики. Вважаємо за доцільне коротко охарактеризувати їх.

«Програма першої міжнародної навчальної географічної професійно спрямованої практики для студентів 2 курсу спеціальності 6.040104 – «географія» (Бортник С. та ін., 2013), де представлено робочу програму і методичні рекомендації щодо проведення практики, яка вперше в історії кафедри проводилась на теренах двох держав – України і Польщі.

«Роль комплексних професійно спрямованих географічних практик у підготовці фахівців-географів» (Бортник С. та ін., 2013). Розглянуто місце і роль практики в умовах реформування сучасної системи освіти і її значення для підготовки фахівців у галузі географії.

«Україна – Польща. Путівник комплексної професійно спрямованої географічної практики» (Бортник С. та ін., 2016 р.) – методичний посібник, виданий на основі спільних українсько-польських експедиційних досліджень, значного обсягу зібраного фактичного і наукового матеріалу, особистих записів і щоденників викладачів і студентів.

«Методичні рекомендації до проведення навчальної професійно орієнтованої практики у м. Києві (для студентів географічного факультету)» (Лаврук Т., Підкова О., 2016) розкривають специфіку проведення практики у межах урбанізованих територій (на прикладі м. Києва і його околиць).

Відзначимо, що згадані вище публікації базуються на досвіді проведення навчальної географічної професійно-орієнтованої практики або за міжнародним маршрутом, або локально в межах м. Києва і його околиць.

Метою дослідження є розгляд основних теоретико-методологічних аспектів навчальної географічної професійно-орієнтованої практики і представлення досвіду проведення оглядового етапу практики у межах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчальна географічна професійно-орієнтована практика належить до найбільш цікавих і улюблених студентами, оскільки дає змогу поєднувати навчання і відпочинок, перетворюється на своєрідну мандрівку з навчальною метою. Долаючи маршрут практики, студенти (а нерідко – і викладачі) мають змогу відкривати для себе нові географічні об'єкти, відвідувати цікаві історико-куль-

турні, етнографічні місця, вивчати природу у всій її багатогранності і безпосередньому контакті з нею.

До основних завдань навчальної географічної професійно-орієнтованої практики належать: проведення польових досліджень під час окремих радіальних маршрутів; оволодіння методами польових географічних досліджень; набуття навичок еколого-географічних спостережень, професійної оцінки природних об'єктів, процесів, явищ, прогнозування їх розвитку; розроблення заходів попередження і шляхів вирішення актуальних проблем природного і природно-антропогенного характеру; визначення перспектив просторового розвитку досліджуваної території.

Практика проходить у три етапи – підготовчий, маршрутний (оглядовий) і камеральний.

На підготовчому етапі практики викладачі – керівники практики – знайомлять студентів із маршрутом та програмою практики, читають їм ознайомчу лекцію про фізико-географічні особливості території місця проходження оглядового етапу практики, консультують із питань самоуправління, ефективної організації експедиційних польових досліджень та побуту на період практики, господарських заходів, комплектування, необхідного в польових умовах, особистого майна та колективного спорядження, проводять інструктаж з техніки безпеки тощо.

Також на підготовчому етапі практики розробляється основний маршрут (за участю керівників практики) і проводиться його комплексний географічний аналіз згідно з визначеним планом, намічаються об'єкти польових спостережень, плануються екскурсії. Результати досліджень оформлюються студентами у вигляді звіту і оцінюються керівниками практики перед маршрутним етапом.

Варто наголосити, що маршрут практики, розроблений під час підготовчого етапу, залежно від обставин, що виникають (погодні умови, транспортні можливості, фінанси та ін.), може дещо змінюватися – додаються або вилучаються окремі міста та географічні об'єкти.

Оглядовий етап є основним етапом практики, проводиться згідно з визначеним маршрутом і триває орієнтовно десять днів. Під час цього етапу відбувається ознайомлення із особливостями природних і антропогенних ландшафтів місця проведення практики, детально вивчаються фізико-географічні, соціально-географічні і економіко-географічні особливості вибраних об'єктів, проводяться польові

дослідження, збирається комплексна інформація про відвідувані об'єкти та здійснюється її короткий аналіз і узагальнення, часто із використанням методики SWOT-аналізу.

Зокрема, під час проходження оглядового етапу практики студенти мають змогу досліджувати рельєф земної поверхні як результат взаємодії сучасних та давніх ендегенних та екзогенних процесів, що реалізуються в різних геологічних умовах, вивчати геолого-геоморфологічні особливості місцевості і їх використання під час планування просторової організації життєдіяльності для різних типів поселень, навчитись розшифровувати геологічну структуру території та аналізувати умови виникнення і локалізації корисних копалин, ознайомитись із геолого-геоморфологічними пам'ятками, ландшафтними особливостями території, ґрунтово-рослинним покривом і типами землекористування, сучасними небезпечними природними і антропогенно-зумовленими процесами різного характеру (геоморфологічними, геологічними, гідрологічними, ерозійними та ін.) та існуючими методами їх попередження, особливостями структури і організації природоохоронних об'єктів тощо.

Під час оглядового етапу практики студенти обов'язково ведуть індивідуальні польові щоденники, у яких занотовують усі проведені польові дослідження, здійснюють опис досліджуваних об'єктів, зарисовують відслонення гірських порід тощо. Також під час оглядового маршруту здійснюється збір зразків гірських порід, мінералів, ґрунтів, гербарію.

Індивідуальні польові щоденники стають основою для написання комплексного звіту.

Окрім цього, кожен студент проводить самостійно природничо-пізнавальну (у тому числі і туристично-краєзнавчу) екскурсію на певній ділянці маршруту згідно з індивідуальним завданням, яке вони одержують під час підготовчого етапу практики. Ще перед виїздом на практику студенти представляють комплексну характеристику своєї частини маршруту, визначають найсуттєвіші природні закономірності та господарські особливості досліджуваної території.

Навчальна географічна професійно-орієнтована практика завершується камеральним періодом, під час якого студенти опрацьовують зібраний польовий матеріал, систематизують і узагальнюють його, роблять обґрунтовані висновки. Наприкінці студенти оформлюють комплексний звіт (зазвичай готують ще і

відео-презентацію маршруту практики), який захищають на кафедрі згідно плану.

При написанні звіту студенти повинні додержуватися приблизно такої його структури.

Вступ

1. Загальний огляд маршруту практики

2. Характеристика природних умов досліджуваної території

2.1. Геологічна будова

2.2. Геоморфологічні особливості

2.3. Геолого-геоморфологічні пам'ятки

2.4. Клімат

2.5. Рослинність

2.6. Ґрунтовий покрив

2.7. Ландшафтні особливості

2.8. Фізико-географічне районування

2.9. Неприятливі фізико-географічні процеси

3. Економічна і соціальна характеристика досліджуваної території

3.1. Історико-культурні і етнографічні особливості

4. Природно-заповідні об'єкти досліджуваної території

5. Основні місця спостереження і маршрути відповідно до загального маршруту практики

6. Екологічні проблеми досліджуваної території і шляхи їх вирішення. Перспективи розвитку території

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

Структура звіту може змінюватись залежно від пройдених маршрутів, проведених досліджень і відвіданих об'єктів, загалом – від інформаційної наповненості і змісту оглядового етапу практики.

Звіт ілюструється картографічним і графічним матеріалом досліджуваної території (картами, картосхемами, фотографіями, розрізами, профілями, графіками, таблицями тощо).

Для прикладу, розглянемо оглядовий етап навчальної географічної професійно-орієнтованої практики 2013–2014 і 2014–2015 н. р.

Маршрут оглядового етапу навчальної географічної професійно-орієнтованої практики 2013–2014 н. р. був розроблений із метою поглибленого природничо-географічного, природоохоронного, а також соціально-економічного дослідження Карпатського регіону – Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської і Чернівецької областей.

Значну увагу було приділено не лише аналізу природних умов і ресурсів Карпатського

регіону, його місця і ролі у структурі економіки нашої держави, але і розробленню рекомендацій новітніх напрямків розвитку регіону, перспектив і можливостей його соціально-економічного розвитку, функціонуванню природоохоронних об'єктів у його межах, реалізації екологічної безпеки регіону, пов'язаної з прогресивним розвитком небезпечних природних і антропогенно-зумовлених процесів і явищ.

Завданням практики було проведення аналізу окремих природних компонентів (геологічної будови, рельєфу, ґрунтового покриву, рослинності тощо), ознайомлення студентів із ландшафтними особливостями, природно-заповідними територіями різного режиму, форми заповідності і значення, окремими пам'ятками природи і культури та унікальними географічними об'єктами Карпатського регіону, дослідження взаємозв'язків між природними умовами та соціально-економічним і історико-етнографічним розвитком регіону, пізнання його самобутності і унікальності в межах держави як із природничого, так і культурно-історичного аспектів.

Загальний маршрут практики був таким: Київ – Острого – Львів – Ужгород – Мукачеве – Хуст – Рахів – Київ. У маршруті відображено основні населені пункти, у яких було заплановано провести детальні польові дослідження. Також із зазначених пунктів здійснювались радіальні (часткові) маршрути, щоб охопити якомога більше природних і історико-культурних об'єктів місцевості.

День 1: Київ – Острого (Національний університет «Острозька академія») – Львів.

День 2: Львів (Львівський національний університет імені Івана Франка, парк «Високий замок» (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення), регіональний ландшафтний парк «Знесіння», музей народної архітектури та побуту імені Климентія Шептицького (Шевченківський гай)).

День 3: Львів – Сколе (р. Опір) – Урич (національний природний парк «Сколівські Бескиди», державний історико-культурний заповідник «Тустань», водоспад на р. Кам'янка) – Львів.

День 4: Львів – Мукачеве (Мукачівський замок, Мукачівський історичний музей) – Ужгород (г. Замкова, Ужгородський замок, краєзнавчий музей, музей народної архітектури та побуту).

День 5: Ужгород (ботанічний сад Ужгородського національного університету (пам'ятка

садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення) – Виноградів (Виноградівський замок (замок Канків)), Карпатський біосферний заповідник (г. Чорна Гора) – Хуст.

День 6: Хуст (Карпатський біосферний заповідник: природоохоронне науково-дослідне відділення «Долина нарцисів») – Мала Уголька.

День 7: Мала Уголька (Карпатський біосферний заповідник: Угольсько-Широколужанський заповідний масив, букові праліси Карпат, г. Менчул).

День 8: Мала Уголька – Рахів (Карпатський біосферний заповідник: інформаційно-туристичний центр «Центр Європи», Кузій-Трибушанський заповідний масив, інформаційно-туристичний центр «Карпатська форель»).

День 9: Рахів (Карпатський біосферний заповідник: Рахів-Берлибаське природоохоронне науково-дослідне відділення, Музей екології гір та історії природокористування в Українських Карпатах).

День 10: Рахів (Яблуницький перевал) – Яремче (р. Прут) – Тернопіль (р. Серет, Тернопільське озеро) – Київ.

Маршрут оглядового етапу навчальної географічної професійно-орієнтованої практики 2014–2015 н. р. був розроблений із метою продовження досліджень Карпатського регіону, започаткованих попереднього року, а також вивчення Поділля. Відповідно, завдання практики значною мірою були співзвучними із попередніми. Окрім аналізу природних умов та їх ролі у формуванні і розвитку різних регіонів нашої держави, також було приділено увагу розробленню рекомендацій щодо новітніх напрямків соціально-економічного розвитку їх, перспектив і можливостей реалізації екологічної політики тощо.

Загальний маршрут практики: Київ – Львів – Чернівці – Кам'янець-Подільський – Київ.

Радіальні маршрути:

День 1: Київ – Львів.

День 2: Львів (Львівський національний університет імені Івана Франка, екскурсія містом, парк «Високий замок» (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення), Замкова гора, гора Лева).

День 3: Львів – Страдч (г. Страдецька, печера Страдецька, Арборетум (підрозділ Ботанічного саду Національного лісотехнічного університету України)) – Івано-Франкове (Янівське озеро, природний заповідник «Розточчя») – Львів.

День 4: Львів (регіональний ландшафтний парк «Знесіння», музей народної архітектури та побуту імені Климентія Шептицького (Шевченківський гай)) – Чернівці.

День 5: Чернівці (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, екскурсія містом, долина р. Прут).

День 6: Чернівці – Хотин (Хотинська височина, Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця», долин р. Дністер), Чернівці.

День 7: Чернівці – Кам'янець-Подільський (долина р. Смотрич, каньон р. Смотрич, екскурсія містом, Державний історичний музей-заповідник «Кам'янець-Подільська фортеця»).

День 8: Кам'янець-Подільський – Київ.

Долаючи сотні кілометрів за маршрутами, представленими вище, студенти кафедри землезнавства та геоморфології мали змогу на власні очі побачити зміну фізико-географічних умов нашої держави (зона мішаних лісів, лісостепова зона, Карпатська гірська країна), побачити особливості рельєфу та їх детермінуючу роль у формуванні рівнинних та гірських ландшафтів у межах двох геоструктур континентального масштабу – Східноєвропейської платформи і Карпатської гірської країни (і підпорядкованих їм одиниць нижчого рангу), двічі перетнути Карпати, спостерігаючи і вивчаючи при цьому зміну висотної поясності, досліджувати гірські ландшафти, побувати у букових пралісах Карпат, відвідати ряд об'єктів природоохоронного, історико-культурного і туристичного значення, провести польові дослідження, географічні спостереження, власні туристично-краєзнавчі екскурсії. Безумовно, здобуті знання, досвід у сумі з індивідуальними спостереженнями і враженнями сприяють розширенню світогляду студентів-географів, формуванню у них відповідних професійних компетентностей, вмінь і навичок.

Автори дослідження також мають досвід проведення оглядового етапу навчальної географічної професійно-орієнтованої практики не за звичним маршрутным «сценарієм», а в межах міської урбоекосистеми – м. Києва і його околиць (зазначені зміни оглядового етапу відбулись у 2016 році). Детальніше це представлено у праці Лаврук Т., Підкови О. «Методичні рекомендації до проведення навчальної професійно орієнтованої практики у м. Києві (для студентів географічного факультету)» 2016 р. (Lavruk T., Pidkova O., 2016).

Географічне розташування м. Києва, його надзвичайно цікаве і багатогранне минуле і

сьогодення, значна площа, поділ долиною р. Дніпро на високе погорбоване правобережжя і вирівняне низьке лівобережжя, наявність як класичних урбанізованих територій (міська житлова забудова, транспортна інфраструктура, занедбана стара промислова зона тощо), так і природних комплексів (Голосіївський ліс, Лиса гора, численні парки та рекреаційні зони) у межах міста є достатньо інформативними і пізнавальними з позиції навчальної практики географів.

Здійснюючи щоденні радіальні маршрути територією м. Києва і його околицями, студенти мали змогу наочно спостерігати зміну фізико-географічних умов, оскільки через місто проходить межа двох природних зон, відповідно до цього і зміну ґрунтово-рослинного покриву, відслідковувати мікрокліматичні особливості, досліджувати історію розвитку міста і зростання його площі у відповідності до природних умов, планування міської забудови, інфраструктури з урахуванням геоморфологічних особливостей території, спостерігати сучасні несприятливі фізико-географічні процеси (зсуви, ерозію, підтоплення тощо), відвідати ряд цікавих об'єктів як природного, так природно-історичного і соціокультурного характеру.

З іншого боку, проведення оглядового етапу в межах обмеженої території певною мірою знижує якість маршрутної практики. По-перше, суттєво зменшуються можливості побачити різноманіття природних умов держави через обмежену локалізацію місця проведення практики. По-друге, не формуються навички організації і проведення географічних експедиційних досліджень, оскільки студенти щоденно після завершення робочого дня повертаються до своїх звичних місць проживання (додому чи у гуртожиток). По-третє, акцентується увага на проведенні локальних польових досліджень, практика втрачає свою «маршрутність», набуваючи рис подібності до інших розділів комплексної географічної практики.

Висновки. Практичне здобуття фаху географа не може бути ефективним, якщо воно проходить в камеральних умовах або локалізоване «подвір'ям» університету. Навчальна географічна професійно-орієнтована практика, що проводиться у вигляді маршрутів теренами України (або за її межами), завжди була перевагою географічних факультетів, чим приваблювала велику кількість абітурієнтів.

Актуальним є проведення навчальної географічної професійно-орієнтованої практики

з боку компетентнісного підходу до навчання. Проведення маршрутної практики не тільки зумовлює розвиток професійних вмінь і навиків студентів-географів, але й сприяє розширенню їх науково-екологічного світогляду, здобуттю вагомого досвіду організації і проведення експедиційних польових досліджень, ознайомленню з природною та культурною спадщиною, дослідженню сучасного економіко-соціального розвитку та аналізу екологічних проблем окремих регіонів держави, без чого важко уявити майбутніх професійних географів.

Представлений досвід проведення оглядового етапу навчальної географічної професійно-орієнтованої практики в межах України не є вичерпним. На майбутнє заплановано розвивати дану тематику, насамперед із метою обміну здобутим досвідом проведення практики, а також обґрунтування саме маршрутної форми її проведення як базової у підготовці фахівців-географів у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисенко, К.Б. 2017. «Технологічні аспекти проведення навчальної практики майбутніх вчителів географії в класичному університеті.» *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* 54-55:216-223 [Borysenko, K.B. 2017. «Technological aspects of conducting educational practice for future teachers of geography in the classical university.» *Problems of engineering and pedagogical education* 54-55:216-223 (In Ukrainian)].
2. Бортник, С., Шманьда Я., Луц М., Лаврук Т., Підкова О. та Погорільчук Н. 2013. *Програма першої міжнародної навчальної географічної професійно спрямованої практики для студентів 2 курсу спеціальності 6.040104 – географія, спеціалізації «геоморфологія та палеогеографія», «географія ґрунтів та землекористування» географічного факультету.* Київ : Прінт Сервіс [Bortnyk, S., Shmanda Ya., Luts M., Lavruk T., Pidkova O. and Pogorilchuk N. 2013. *The program of the first international educational geographic professionally oriented practice for students of the 2nd year of specialty 6.040104 – geography, specialization «geomorphology and paleogeography», «geography of soils and land use» of the Faculty of Geography.* K. : Print Service (In Ukrainian)].
3. Бортник, С., Шманьда Я., Луц М., Лаврук Т., Підкова О. та Погорільчук Н. 2013. «Роль комп-лексних професійно спрямованих географічних практик у підготовці фахівців-географів.» *Фізична географія та геоморфологія* 4(72):143–154 [Bortnyk, S., Shmanda Ya., Luts M., Lavruk T., Pidkova O. and Pogorilchuk N. 2013. «The role of complex professionally oriented geographic practices in the training of geographers.» *Physical geography and geomorphology* 4(72):143-154 (In Ukrainian)].
4. Бортник, С., Шманьда Я., Луц М., Лаврук Т., Підкова О., Погорільчук Н., Плешакова А., Мельник В. та Шевчук Н. 2016. *Україна – Польща. Путівник комплексної професійно спрямованої географічної практики.* Київ : Прінт Сервіс [Bortnyk, S., Shmanda Ya., Luts M., Lavruk T., Pidkova O., Pogorilchuk N., Pleshakova A., Melnyk V. and Shevchuk N. *Ukraine – Poland. A guide to a comprehensive professionally oriented geographic practice.* K. : Print Service (In Ukrainian)].
5. Галаган, О.О., Ковтонюк, О.В. та Корогода, Н.П. 2018. «Оглядовий природничо-пізнавальний маршрут комплексної професійно-орієнтованої практики для студентів-географів». Геотуризм: практика і досвід. *Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції.* Львів. Квітень 26-28 [Halahan, O.O., Kovtoniuk, O.V. and Korohoda, N.P. 2018. «Overview natural and cognitive route of complex professionally oriented practice for students-geographers». *Geotourism: practice and experience. Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference.* Lviv. April 26-28 (In Ukrainian)].
6. Івах, Я.Є., Вістьак, О.І. та Стецький, В.В. 2005. *Методичні вказівки та завдання до проведення загальногеографічної міжзональної практики.* Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка [Ivakh, Ya.Ye., Vistak O.I. and Stetsky V.V. 2005. *Methodical instructions and tasks for general geographic interzonal practice.* Lviv : Publishing Center of I. Franko LNU (In Ukrainian)].
7. Лаврук, М., Підкова, О. 2016. *Методичні рекомендації до проведення навчальної професійно орієнтованої практики у м. Києві (для студентів географічного факультету).* Київ : Прінт Сервіс [Lavruk, M. and Pidkova, O. 2016. *Methodical recommendations for carrying educational professionally oriented practice in Kyiv (for students of the Faculty of Geography).* K. : Print Service (In Ukrainian)].
8. Суматохіна, І.М., Дук, Н.М. 2016. *Практикум з навчальної професійно-орієнтованої практики.* Дніпропетровськ : Будинок друку [Sumatokhina, I.M. and Duk N.M. 2016. *Practical issues on educational professionally oriented practice.* Dnipropetrovsk : House of printing (In Ukrainian)].

Стаття надійшла до редакції 30.05.2019